

Nacionalinis konkursas „Mano žodynas“

2012 m. gegužės 2 d. Lietuvių kalbos institute baigėsi pirmą kartą Lietuvoje surengtas nacionalinis konkursas „Mano žodynas“. Tai buvo vienas iš Konstantino Sirvydo skaitymų renginių. Šie skaitymai, vykę gegužės 9–11 d. ir organizuoti Lietuvių kalbos instituto ir Anykščių r. savivaldybės, buvo skirti Konstantino Sirvydo (~1580–1631) asmenybės ir darbų sukaktims paminėti. Vilniuje, Šv. Jono Krikštytojo ir šv. Jono apaštalo ir evangelisto bažnyčioje (gegužės 9 d.), paskui Anykščių sakralinio meno centre (gegužės 11 d.) surengta Konstantino Sirvydo valanda; Lietuvių kalbos institute gegužės 10 d. vyko tarptautinė mokslinė konferencija „Konstantinas Sirvydas – lietuvių leksikografijos pradininkas“ (žr. p. 30–31); Dabūžių (Anykščių r.) Kristaus Žengimo į Dangų bažnyčioje gegužės 11 d. buvo aukojamos šv. Mišios, o po jų apdovanoti minėto konkurso nugalėtojai.

Praeitų metų gruodžio mėnesį paskelbę konkursą baiminomės, ar atsiras pakankamai darbų, ar visuomenė susidomės žodynais ir puls jų rašyti. Pirmųjų žodynų sulaukėme balandžio pabaigoje, o likus iki konkurso pabaigos kelioms dienoms į Lietuvių kalbos instituto Lituaniistikos židinį suplaukė beveik 40 darbų. Žodynų buvo įvairiausių: tarmių, frazeologijos, antonimų, terminų, trumpinių, mokinių ir studentų žargono, rašytojų kalbos, pravardžių, vietovardžių, partizanų slapyvardžių ir kt. Du darbai atkeliavo iš užsienio. Ąpsio ir Ūsionių (Breslaujės r., Vitebsko apskr., Baltarusija) lituanistinių mokyklų mokiniai kartu su mokytoja Aldona Misiūniene užrašė kaimų, kuriuose anksčiau gyveno lietuviai, pavadinimus. Vienuoliktokas Justinas Šlepavičius sudarė lietuvių mokinių, besimokančių Briuselio II Europos mokykloje, vartojamų svetimybių žodyną (konsultavo mokytoja Tautvydė Daujotytė-Mukilė).

Vertinimo komisija konkurso dalyvius suskirstė į tris grupes: 5–8 klasių mokiniai, 9–12 klasių mokiniai ir suaugusieji. Atskirai buvo apdovanoti du originaliausių darbų autoriai. Vertintojų buvo atsižvelgiama į darbo išsamumą, moksliskumą (minčių dėstymo nuoseklumą, sistemingumą), kūrybiškumą (temos pasirinkimo ir teksto pateikimo išradingumą, išraiškos originalumą). Konkursoi pateikti darbai turėjo būti originalūs, parašyti taisyklinga kalba.

Jauniausių dalyvių grupėje geriausiu pripažintas Evelinos Žemeikytės ir Kristinos Korch darbas „Žemaičių–lietuvių susikalbėjimo žodynas“. Klaipėdos Eduardo Balsio menų gimnazijos šeštokės darbą rašė kartu su mamomis, joms talkino mokytoja Nijolė Šilerienė. Autorės nutarė rašyti ne vieną kurios nors patarmės, o visos žemaičių tarmės diferencinį žodyną, jame surašyti kuo daugiau žemaitiškų žodžių ir juos išversti į bendrinę kalbą, kad „susitikę žemaičiai ir lietuviai galėtų susikalbėti“. Žodyne abėcėlės tvarka pateikta apie 4500 žodžių. Antraštiniai žodžiai ir iliustraciniai sakiniai surašyti stengiantis atspindėti žemaitišką tarimą, prie kiekvieno žodžio nurodyta reikšmė. Žo-

dyne daugybė gražių žemaitybių: *abrinās* „indas sviestui“, *atsidievuoti* „atsisveikinti“, *akmenojis* „akmenų krūva“, *dykystė* „išdykavimas“, *dangorykštė* „vaivorykštė“, *išdvasėti* „išalkti, išbadėti“, *gimulys* „naujagimis, kūdikis“, *liurkšti* „niekus kalbėti“, *pilnija* „pilnatis“, *šimtergis* „šimtametis“, *švabėti* „šnibždėti“, *vėlūstas* „vėlyvas“, *zapirskynė* „prastas, neskanus valgis“, *žlagatyti* „godžiai ryti, lapnoti“ ir kt. Žodyno pabaigoje trumpai pristatomas Žemaitijos herbas, vėliava, himnas (Simono Stanevičiaus „Šlovė žemaičių“). Pateikta pačių autorių darytų statinių, namų apyvokos daiktų, įrankių, baldų, drabužių nuotraukų, jomis norėta atspindėti bent dalį žemaitiškos kultūros, tradicijų. Nufotografuoti daiktai padeda suprasti kai kurių žodžių reikšmę.

Šioje amžiaus grupėje apdovanoti dar du darbai. Septintos klasės mokinys Nojus Šimoliūnas iš Pānevėžio „Ažuolo“ pagrindinės mokyklos parašė vertingą ir įdomų „Nuodingųjų gyvačių pavadinimų žodyną“. Autorius jau penktus metus domisi gyvatėmis, apie jas yra perskaitęs daug knygų lietuvių ir anglų kalbomis, pats namie augina vienuolika gyvačių, bendrauja su Lietuvos ir kitų šalių gyvačių augintojais. Rašydamas žodyną Nojus konsultavosi ne tik su mokytoja Danute Dumbriene, bet ir su Vilniaus universiteto Gamtos mokslų fakulteto darbuotojais. Autoriaus žodžiu tariant, gyvatės ir jų vardai nusipelno daugiau dėmesio, nei joms skiriama iki šiol. Įvairių šalių gyvačių augintojai dažniausiai vartoja lotyniškus pavadinimus, nes jie yra aiškiausi ir tiksliausi, o lietuviškų vardų dar labai trūksta. Nojus rašo, kad nemaža vardų sudaryta pagal gyvačių rūšių atradėjų pavardes, dažnai pavadinimai atspindi išorinius roplio požymius, o kai kurie vardai išsiversti iš anglų kalbos. Žodyne daugiau nei dviejų šimtų gyvačių pavadinimai pateikiami trimis kalbomis: lotynų, lietuvių ir anglų, taip pat nurodoma, kuriai genčiai priklauso roplys ir kur jis paplitęs, pavyzdžiui, *Bothropis lateralis* lietuviškas vardas *geltonjuostė angis*, angliškai ji vadinama *yellow-lined pit viper*; priklauso *Viperidae* šeimai, paplitusi Amerikoje. Dalis Lietuvos gyvačių augintojų sukurtų vardų čia pateikiama pirmą kartą, todėl šis darbas ypač įdomus ir vertingas terminologams, ieškantiems aiškių ir tikslių lietuviškų terminų.

Aštuntokės Austėja Lipskytė ir Milda Lipskytė iš Pakruojo r. Linkuvės gimnazijos konkursui atsiuntė **Rimkūnų ir Mikalajūnų kaimų gyventojų pravardžių žodyną** (darbo vadovė mokytoja Rasa Ašmenavičienė). Mergaitės prie kiekvienos pavardės nurodė motyvą, kodėl žmogus taip pramintas. Jų manymu, pravardės apibūdina tik atskirus asmenis ir dažniausiai atsiranda dėl subjektyvių priežasčių – norint vieniems kitus pašiepti, paerzinti. Daugiausia pravardžių yra atsiradę dėl žmonių fizinių ypatybių. Žodyne galima rasti įdomių pravardžių, nepatekusių į Alvydo Butkaus knygą „Lietuvių pravardės“ (1995), pavyzdžiui, *Aligatorius* (dažnai vartoja svaigalus), *Molis* (vaikino tėvai daro alų, kaime vadinamą *moliu*), *Nagaina* (taupi moteris), *Plikiamonas* (trumpai kerpasi), *Suskis* (smulkaus sudėjimo), *Šamanas* (viską išmano), *Šnervė* (kolūkyje šėrė arklius).

Vaclovas Papšys
(Zitos Šimėnaitės nuotr.)

Įdomių darbų sulaukta ir iš vyresnių mokinių. 9–12 klasių grupėje geriausiu pripažintas Ukmergės Užupio vidurinės mokyklos dvyliktokės Gretos Jucevičiūtės sudarytas Ukmergės r. Šešuolių krašto vaizdingosios leksikos žodynas. Mėdžiaga rinkta 2008 m. vasarą jungtinėje trijų Ukmergės mokyklų kalbos, tautosakos ir etnografijos ekspedicijoje, kuriai vadovavo mokytoja Laima Juzėnienė. Žodyne pateikiami 248 antraštiniai žodžiai, jie suskirstyti į atskiras grupes (deminutyvai, epitetai, frazeologizmai, ištiktukai, jaustukai, palyginimai, sinonimai). Vertingiausia žodyno dalis – iš senųjų kaimo gyventojų užrašyti sakiniai, pavyzdžiui: *Atvažiavau čia dirbti, pasimaiše tokia graži paukštytė ir suvilioja; Pusiaužiemis – tai kaip pusė duonos kepaliuko atpjauni – kitas liks kitam kartui; Važiuoji rogėse prisiputęs, iš nosies ragai kabo – jau kaip šalta; Nu sakau, suolo gi neprasėdėsit* (ilgai nebūsit); *Arklys lakia – čėžu čėžu čėžu – baisus gi gražumas; Tik dar dar dar dar vežimas vienas kitas išlenda, žiūrim – žmones veža.*

Ingrida Šilgalytė iš Kretingos r. Salantų gimnazijos konkursui atsiuntė darbą „Žemaitėškam gīvenėmė“ (mokytoja Adelė Žeimytė). Žemaičiai nuo seno savo namus vadino *gyvenimu* – šis žodis rodo, kokie jie buvo svarbūs. Tad savo darbą vienuoliktoje nusprendė skirti „senojo žemaičių namo prisiminimui“. Jos žodynas – tai savotiška kelionė po senąją žemaičių trobą: 108 žodžiai suskirstyti teminėmis grupėmis pagal trobos dalis: alkierius, geroji troba, kamara, kaminas, langinė, pieno kamara, priemenė, priešinė, virtuvė. Kiekviename skyrelyje surašyti žodžiai, labiausiai susiję su ta trobos vieta, pavyzdžiui, „Kamine“ randame šias žemaitiškas: *jėkšis*¹ „kirvis“, *lėžė* „ližė“, *mīnkītōvis* „duonkubilis“, *piedės* „geležinis trikojis puodui pastatyti“, *rėštovā* „įrankis šluotoms rišti“, *svėistāmošis* „prietaisas sviestui mušti“. „Longėnėje“ sudėti šie įrankiai: *lōnktis* „siūlių lenktuvas“, *mestovā* „prietaisas audeklo metmenims vynioti“, *panėlės* „ragai, pritaisyti verpimo ratelio viršuje, ritei laikyti“, *prievartė* „prievarpstė“, *šautovs* „audimo staklių šaudyklė“, *vītovā* „prietaisas siūlams iš sruogų išvyti“ ir kt. Darbo gale pateikiami du priedai: namų apyvokos daiktų nuotraukos ir senosios žemaičio trobos planas.

Iš Anykščių r. Svėdasų Juozo Tumo-Vaižganto gimnazijos atkeliavo kolektyvinis darbas „Svėdasiškių šnektos augalų pavadinimų žodynas“ (autorės Gintarė Bražiūnaitė, Simona Gaigalaitė, Emilija Kastečkaitė, Toma Matulevičiūtė, Monika Pajarskai-

¹ Žodynyje antraštiniai žodžiai ir iliustraciniai sakiniai pateikiami stengiantis atspindėti žemaitišką tarimą.

tė, Guoda Rimkutė, Eglė Šukytė; jas konsultavo mokytoja Joana Gutmanienė). Žodyne abėcėlės tvarka sudėti 86 tarmiški kirčiuoti augalų vardai, nurodyti jų botaniški vardai ir lotyniški atitikmenys. Visi augalai iliustruoti nuotraukomis. Darbas vertingas tuo, kad jame galima rasti žodžių, dar nepatekusių į „Lietuvių kalbos žodyną“: *ciplikas* „šiuropinis gvazdikas“ (*Dianthus barbatus*), *jáučio burbuolė* „vėdrynas“ (*Ranunculus*), *jokūbōnas* „astras“ (*Aster*), *karčiāsultė* „aitrusis vėdrynas“ (*Ranunculus acris*), *kundrāto šaknis* „miškinė sidabražolė“ (*Potentilla erecta*), *mėlynūakai* „scylė“ (*Scilla*), *šiukštaī* „paprastoji šunažolė“ (*Dactylis glomerata*) ir kt.

Suaugusiųjų grupėje pirmą vietą užėmė mokytojas lituanistas Rytas Tamašauskas iš Akadėmijos (Kėdaiinių r.), konkursui atsiuntęs **Dapkūniškių krašto (Molėtų r.) vietovardžių žodyną**. Jame autorius pateikia oficialius ir neoficialius vietų pavadinimus, vartotus XX a. 9-ajame dešimtmetyje. Mėdžiaga rinkta kartu su mokyklos kraštotyros būrelio nariais 1983–1984 m. Kai kurie vietų pavadinimai išrašyti iš XX a. 8-ojo dešimtmečio buvusio Dapkūniškių kolūkio žemėlapiu. Žodyne vietovardžiai sugrupuoti į 3 dalis: 1) gyvenamųjų vietų vardai, 2) vandenvardžiai (upių ir ežerų vardai) ir 3) smulkieji vietovardžiai (pelkių, raistų, balų, griovių ir pan. pavadinimai). Šneka-mojoje kalboje girdėti vietovardžiai sukirčiuoti. Gyvenamųjų vietų vardai pateikiami išsamiausiai, nurodoma su jais susijusi įdomi informacija, pavyzdžiui, prie kaimo *Balninkėliai I* (pirmieji) nurodoma, kad jame gyveno turtingesni, dabar likusios tik dvi sodybos. *Balninkėliai II* (antrieji) dar vadinami Šnėpiškėmis, čia gyveno dešimtininkai, liko tik viena sodyba. *Raudoklė* (raštuose vadinta Raudikla) priklausė Pėrkalių dvarui, gyventojų pasakojimuose kilmė siejama su veiksmažodžiu *raudoti* („daug primušta kareivių buvo, klanai ašarų buvo. Nuo to ir Raudokla“).

Ekspresyvia vaizdinga leksika išsiskyrė vilnietės Stefanijos Kazlauskienės darbas. Ji sudarė savo mamos *Petronėlės Mankutės-Levickienės*, g. 1918 m. Kazbarynų kaimo (netoli Skaudvilės), **kalbos žodynėlį**. Autorės mama jau mirusi, bet jos žodžius duktė puikiai atsimena ir pati vartoja savo kalboje. Žodyne pateikta daugybė gražių tarmybių: *čiauškyne* „labai šnekus žmogus“, *lepeizeris* „nevykėlis“, *ligošiuukas* „dažnai sergantis“, *nušmikštinti* „apkirpti, nutrumpinti“, *pyraginė* „gerklė“, *ruzlis* „apvalinas“, *senbezdos* „seni žmonės“, *skibulytė* „griežinėlis“, *stenekliukas* „dažnai stenantis žmogus“, *šepšelis* „apžėlęs barzda“, *šepetkojis* „nevikruolis“, *šiknoti* „verkšlenti“, *špukė* „tarpas tarp dantų“, *žaplės* „dantenos“. Užrašyta nemažai į „Lietuvių kalbos žodyną“ nepatekusių žodžių: *aplempėti* „apgirsti“, *apsitvarkytuvės* „namų ruoša, tvarkymasis“, *bariklis* „dažnai besibarantis žmogus“, *bezdutė* „užpakalis“, *burgzlys* „barzdos skutimo mašinėlė“, *čiuncė* „apsileidusi moteris“, *išsibacilinti* „išsišnekėti“, *išsiparpaliūzinti* „išsimiegoti“, *juokalas* „juokai“, *krenkšiklis* „kuris krenkščia“, *kuisinė* „netvarkinga vieta“, *miegaleivė* „daug mieganti moteris“, *murkšlė* „užpakalis“, *naktidarbis* „naktimis dirbantis žmogus“, *nesuvalgos* „nesuvalgytas maistas“, *niurnys* „niurnantis žmogus“.

nulepédinti „nueiti, nuslinkti“, *pašiauškis* „pasišiaušusiais plaukais žmogus“, *pirziukas* „kuris žemo ūgio“, *pilvuista* „pilvota“, *plepasynė* „šnekus žmogus“, *pjūklinti* „barti, koneveikti“, *rarinti* „kasyti, draskyti“, *skubuoklis* „labai skubantis“, *susirūpestėti* „labai susirūpinti“, *šildukas* „metalinė spirālė vandeniui užvirti“, *šlerbys* „kuris valgydamas šlerbia“, *šnipaila* „šnipinėjantis žmogus“, *pliuksna* „pustuštė rankinė“, *trankalius* „kuris nuolat trankosi“, *užmauktukas* „šratinuko antgalis“.

Daug gražių dzūkybių užrašyta Vytauto Paulaičio sudarytame „**Marcinkonių žodyne**“. Autorius pirmuosius porą šimtų įdomesnių dzūkiškų žodžių užrašė maždaug prieš 20 metų, o diferenciniame savo gimtosios šnekos žodyne jis pateikia apie 2000 žodžių, daugiausia paties užrašytų iš atminties ir dabartinės marcinkoniškių kalbos 2010–2012 m., pavyzdžiui, *ankštymetė* „ankštuma“, *autinis* „skudurų supirkėjas“, *bobingės* „juodieji serbentai“, *daugis* „daugelis“, *draskė* „gervuogė“, *drebulė* „šaltiena“, *išsivertėlis* „išdykėlis“, *keltuviena* „jautiena“, *kapočius* „kaponė“, *lietuviškuoti* „stengtis kalbėti bendrine kalba“, *meketys* „mikčius“, *merguolė* „mergina“, *nekleiva* „nevykėlis“, *nerėpa* „kuriam nieko negana“, *pakruopės* „nusijoti rupūs miltai“, *piktukė* „gyvatė“, *raikštė* „virvė“, *sartėlė* „rudoji skruzdėlė“, *šarvas* „kraitis“, *širšuolė* „širšė“, *švirkslys* „švilpynė“, *zizė* „krūtis“, *žiegždras* „žvirgždas“. Kai kurios tarmybės nefiksuotos LKŽ: *juodagalvis* „tikrinis baravykas“, *linijaitė* „siaurasis geležinkelis“, *pageluo* „pagela“, *pašušėlis* „pasišiaušėlis“, *rubarbaris* „rabarbaras“, *šlabunkšt* „plumpt“, *žentinis* „užkuris“.

Moksliskumu ir kokybe išsiskyrė Egidijaus Bukelskio „**Aiškinamasis žuvų, žuvininkystės ir žvejybos terminų žodynas**“. Žodyno įvade autorius teigia, kad vystantis žuvininkystei keičiasi ir vartojama terminija, atsiranda naujų žvejybos objektų, būdų, masalų, įrankių, priimami nauji įstatymai, tad imami vartoti visiškai nauji ar kitaip traktuojami terminai, pavadinimai. Dar esama painiavos ir dėl žuvų pavadinimų sinonimų, todėl ir ryžtasi parašyti išsamų aiškinamąjį šios srities žodyną. Jame pateikta daugiau nei 700 antraštinių žodžių. Dalis pateikiamų specifinių terminų iki šiol jokiam leidinyje neskelbti, kai kurie sukurti paties autoriaus. Net ir nesidomintys žuvininkyste žodyne ras daug įdomybių, pavyzdžiui, *Žiobrinės – sena panemuniečių žvejų šventė pavasarį, kai žiobrius, traukiančius į nerštavietes, masiškai gaudydavo priekrančių gyventojai. Pagrindinis šventės akcentas – kepti žiobrius pamovus ant medinių iešmukų*. Toks žodynas ypač reikalingas ichtiologijos, žuvininkystės, žuvivaisos ir žuvisaugos specialistams, studentams, studijuojantiems zoologiją, žuvininkystę ar ichtiologiją; šia parankine knyga galėtų naudotis žvejai ir žuvies produktų perdirbėjai.

Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnazijos geografijos mokytojas Vytautas Butkus konkursui atsiuntė įdomų ir kruopščiai parengtą „**Geografijos enciklopedinį žodyną**“. Jame išsamiai aprašoma beveik 600 įvairių vietovardžių, pateikiama ir įžymesnių asmenų (jūrininkų, keliautojų, atradėjų) vardų. Dažnai nurodomas oficialus ir šnekamojoje kalboje paplitęs pavadinimas, kartais paaiškinama jo kilmė, pridedama su

tu vietovardžiu susijusios kitos svarbios informacijos, pavyzdžiui, prie straipsnio *Šri Lánka* nurodoma, kad pavadinimas kilęs iš sanskrito kalbos (reikšmė „Tviskantis kalnas“), iki 1972 m. ji buvo vadinama Ceilonu, oficialus šalies pavadinimas – Šri Lánkos Demokratinė Socialistinė Respublika. Valstybė įsikūrusi salose, Azijos pietuose. Nurodomas jos plotas (65 610 km²), sostinė ir jos gyventojų skaičius (Kolombas, 615 000). Mėdžiaga šiam žodynui rinkta nuo 1973 m., į žodyną pateko tik jos dalis, todėl tikimės, kad ateityje autorius šį žodynėlį dar išplės ir parengs spaudai.

Specialiaisiais prizais buvo apdovanoti ir dviejų originaliausių žodynų autoriai. Visus labai sužavėjo didžiasaliečio Vaclovo Papšio **darbas apie Vosiūnų ir Tverečiaus parapijose vartojamus žodžius**. Žodyną ir autorių pristatė Ignalinos r. Didžiāsalyje „Ryto“ vidurinės mokyklos lietuvių kalbos mokytoja Nijolė Keraitienė. Vaclovas Papšys gimė 1924 m. Galalaukių kaime (netoli Didžiāsalyje), gyvena Didžiāsalyje. Baigęs tik pradinę mokyklą visą gyvenimą sąžiningai dirbo kolūkyje, 1945 m. prievarta paimtas į sovietų armiją pėsčias nužygiavo per pusę Europos. Autorius turi daugybę talentų: drožinėja, tapo, groja įvairiais instrumėntais. Savo asmeniniuose archyvuose šis gimtojo krašto metraštininkas turi sukaupęs daugybę užrašų įvairiausiomis temomis: nuo išsamių kaimo gyventojų aprašymų, šeimų genealoginių medžių iki svarstymo, kas ir kada sugalvojo žmonėms pravardes. Konkūrsui atsiųstą žodyną autorius dėliojo ne vienus metus, rašė jį į paprastą storą kontoros sąsiuvinį. Jame gausu svarstymų apie žodžių formas, homonimū, antonimū, daugiareikšmiū žodžius, tarmės balsius, minkštuosius ir kietuosius priebalsius, paaiškinimų, kodėl skirtingose parapijose vartojami kitokie žodžiai, pavyzdžiui, *Rusų okupacijos laikotarpiu iki 1989 metų lietuvės esa ištekęjė už rusų, baltarusų, ukrainiečių, moldavų, o lietuviai vedė kitatautes. Taip kad žmonija mišri, tuomet ir žodžiai tariami įvairiai*². Žodžių reikšmes autorius aiškina ne remdamasis kitais žodynais, o taip, kaip pats supranta, pasitelkęs vidinę nuojautą, pavyzdžiui: *Kai žiemą būna didelis šaltis ir vėjas, tai sako „Ot smukina veidą šaltis“; Kultuvės. Padarytos iš medienos. Moterys skalbia baltinius ir viena kita juos nusineša prie upės, ežero ar tvenkinio, ant tam tikro lieptelio pakloja drabužį, apšlaksto vandeniui ir takšt patakšt daužo su ta kultuve; Padanktėj karias sapliai. Kai pavasarį ima saulė šildyti spinduliais sniegą, tirpstant sniegui bėga vanduo. Orui šaltam besilaikant tekėdamas vanduo šąla ir darosi varvekliai ledo*. Žodyne aprašyti kai kurie buitės įrankiai (pavyzdžiui, *ližė, bazvėnas*) iliustruoti paties Vaclovo piešiniais. Kiekviename žodyno puslapyje jaučiama paprasto kaimo žmogaus šviesi dvasia, žinių troškimas ir noras savo patirtį perduoti ateities kartoms.

Vilnietis Šv. Kristoforo gimnazijos mokytojas Vidas Dusevičius konkūrsui atsiuntė „Mokyklinį mokyklinių žodžių žodyną“. Darbo pavadinimas iš pirmo žvilgsnio

² Čia pateikiama neredaguota autoriaus kalba, tik rašyba ir skyryba pakoreguota pagal dabartines taisykles.

atrodo visai neoriginalus, bet jau pirmasis žodyno puslapis verčia suklusti: jame nurodoma, kad žodyną kartu rengė hum. m. dr. Koksors Kalbrėdietis, filol. m. kand. Rita Kruopštaitytė-Kruopštaitienė ir šiaip dr. Murmelijus Ūdriukas. Visus tolesnius žodyno puslapius galima skaityti kaip šiuolaikinį šmaikštų modernų romaną. Žodynas sudarytas iš dviejų dalių. Pirmojoje pateikiama apie 1620 svarbesnių mokyklinių žodžių. Visi jie aiškinami taip, kaip juos supranta mokiniai, pavyzdžiui, *akmenėlis* „kieta uoliena arba atskiras jos gabalėlis, taikomas į mokyklos daržą, langus“, *dailė* „pamoka, kai nereikia per daug sunkiai dirbti ir gali truputį atsipalaiduoti bepiešdamas“, *kompiuteris* „laiko rijikas, laiko rijimo mašina“, *panelė* „maža ponia“, *raidė* „tai, kas rašoma viena prie kitos ir tampa žodžiais“, *rytas* „metas, kai nesinori lipti iš lovos ir važiuoti į mokyklą“. Užfiksuota gražių lietuviškų naujadarų, pavyzdžiui, *iškramtėlė* „iškramtyta guma“, *menininkučiai* „kuriems nerūpi, ką apie juos galvoja kiti, aktyviai dalyvauja kultūriniame mokyklos gyvenime“, *nuplėštukas* „nuplėštas popieriaus lapelis“, *nekalbuolis* „mažas vaikas (iki metų)“, *protdavys* „kuris duoda proto“. Antroji žodyno dalis – lietuviškų mokyklinių santrumpų sąvadas, pavyzdžiui, AS „aktų salė“, DB „dalyvavimas būtinas“, GR „garbės raštas“, MN „mokytojos numylėtinis“, PPP „paliktas po pamokų“. Autorius tókiu šmaikščiu, išradingu darbu visiems skaitytojams primena, kad žodynui parašyti reikia ne tik akademinių žinių, lankstaus proto, bet ir lakios vaizduotės, kūrybingumo.

Visi konkurso prizininkai buvo apdovanoti knygomis (LKI, LLTI ir „Pegaso“ knygnas), programinės įrangos paketais „Tildės biuras 2012“ (UAB „Tilde IT“), saldu-mynais ir rašymo reikmenų rinkiniais (UAB „Webmedia“ ir „Biuro pasaulis“), bilietais į koncertus (VšĮ „Gera muzika gyvai“), Anykščių r. savivaldybės prizais, kelione siauruku (VšĮ „Aukštaitijos siaurasis geležinkelis“). Originaliausių darbų autoriai iš slapto rėmėjo, nenorėjusio skelbti savo pavardės, gavo ir piniginius prizus. Tačiau be galo smagu, kad autoriai kūrė ir siuntė konkursui žodynus net nežinodami, kokie bus prizai. Ne tik nugalėtojams, bet visiems dalyviams – tikriems entuziastams, gimtosios kalbos ir savo krašto mylėtojams – buvo išsiųsti nuoširdžios padėkos raštai. Pirmasis konkursas pavyko, tad planuojama, kad jis bus tęstinis, kas dveji metai. Po poros metų tikimės sulaukti dar daugiau darbų, o kad taip bus – neabejojame. Dvi konkurso finalininkės pašnibždėjo, kad jau ėmėsi rašyti kitą žodyną...

Aurelija Genelytė-Gritėnienė